

УДК 338.48:332.14(477)

Матвійчук Л.Ю., д.е.н., професор

Луцький національний технічний університет

СТРУКТУРНА МОДЕРНІЗАЦІЯ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗИ РЕГІОНУ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЙ

У статті проаналізовано потенціал концепції смарт-спеціалізації та напрями її застосування для розвитку туристичної галузі регіону. Проведено аналіз наявного потенціалу туристичної галузі з метою визнання оптимальних напрямів запровадження смарт-спеціалізацій.

Ключові слова: смарт-спеціалізація, туризм, регіональний розвиток, модернізація галузі.

Matviichuk L.

STRUCTURAL MODERNIZATION OF THE TOURIST BRANCH OF THE REGION BY THE IMPLEMENTATION OF SMART SPECIALIZATIONS

The directions of tourism development on the basis of smart specialization are grounded. The analysis of the existing potential of the tourism industry is conducted in order to recognize the optimal directions of introduction of smart specializations.

The prerequisites for the successful introduction of smart specializations in the region, which include: promotion of tourist sites, creating a platform for communication with potential users of tourist services, identifying target audiences, ensuring the safety of tourists, implementing practical training for administrative resources at tourist sites, setting up proper communication with representatives of the united territorial communities in the field of tourism, definition of a clear concept of development of a network of routes of active tourism.

The European experience in the introduction of smart specializations is analyzed. It proves that it is important to consider tourism not as an area in the shadow of the industrial sector, but as an integral part of the regional innovation system and an element of knowledge economy development in the region. The inefficiency in the current conditions of the tourism development strategy, which is based solely on the principles of the use of cultural and natural resources, has been proved.

On the basis of the analysis of the existing conditions of regional development, due to the conducted SWOT-analysis of the tourist industry of the region, the competitive advantages and limitations of the prospective development

of the studied area were determined. Priority directions for the introduction of smart specializations are identified, which include the formation of a digital archive of cultural heritage monuments of the region, the development of 3 D routes of historical and architectural monuments, the creation of 3 D models of castles and palaces of the region, the introduction of QR-coding of tourist attractions of the region and more.

It is proved that the conceptual policy of smart specialization is the process of mobilizing the competitive advantages of the tourism industry of the region, priorities and scientific potential. The identified areas of smart specialization of the tourism industry of the region will accelerate the pace of structural modernization of the industry, increase its competitiveness and expand the range of tourism services offered.

Key words: smart specialization, tourism, regional development, industry modernization.

Матвийчук Л.Ю.

СТРУКТУРНАЯ МОДЕРНИЗАЦИЯ ТУРИСТИЧЕСКОЙ СФЕРЫ РЕГИОНА ПУТЕМ ВНЕДРЕНИЯ СМАРТ-СПЕЦИАЛИЗАЦИЙ

В статье проанализированы потенциал концепции смарт-специализации и направления ее применения для развития туристической отрасли региона. Проведен анализ имеющегося потенциала туристической отрасли с целью признания оптимальных направлений внедрения смарт-специализаций.

Ключевые слова: смарт-специализация, туризм, региональное развитие, модернизация отрасли.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Доцільність удосконалення політики туристичного розвитку в регіонах обумовлена зміною глобальних трендів економічного розвитку та вичерпанням потенціалу традиційних чинників зростання конкурентоспроможності регіонів у національному та світовому масштабах. Такою моделлю регіонального та міжрегіонального партнерства, що має значний потенціал забезпечення сталого розвитку регіонів України з визначенням туристичних пріоритетів її впровадження є смарт-спеціалізація регіонів.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Серед наукових робіт, присвячених питанням регіональної смарт-спеціалізації туристичної сфери слід відмітити праці Біланюк О.П., Мальської М.П., Снігової О.Ю., Шульц С.Л. та ін., в яких визначені основні концептуальні положення смарт-спеціалізації та наведені рекомендації з їх впровадження. Водночас, потребують подальшого дослідження методологія та практичні аспекти смарт-спеціалізації регіонів в галузі туризму.

Цілі статті. Метою дослідження є наукове обґрунтування можливих шляхів ефективною модернізації туристичної галузі шляхом, впровадження смарт-спеціалізацій та забезпечення ефективною діяльністю суб'єктів туризму на рівні регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Успіх розвитку туристичної галузі регіону багато в чому зумовлений істотними структурними змінами та визначених чітких напрямів діяльності а, отже, для забезпечення динамічного розвитку слід переглянути наявні структури такого розвитку з врахуванням зростаючого впливу зовнішніх та внутрішніх факторів, а також поширення інновацій в галузі [2].

Загалом, смарт-спеціалізація – це підхід Європейської комісії до визначення пріоритетів інноваційного розвитку територій. Україна розпочала процес впровадження цього підходу у 2016 році. Застосування смарт-спеціалізацій туристичного спрямування в регіоні передбачає аналіз економічного, інноваційного та наукового потенціалу регіону, а також обговорення на підставі проведеного аналізу з представниками туристичного бізнесу громадськості, науки та місцевої влади, що саме може бути пріоритетами інноваційного розвитку регіону, базуючись на його сильних сторонах і доступних ресурсах.

Європейський досвід доводить, що важливо розглядати туризм не як сферу, що перебуває в тіні промислового сектору, а як невід'ємну складову регіональної інноваційної системи та елемент розвитку економіки знань у регіоні. Безперспективною

в сучасних умовах є стратегія розвитку туризму, що базується виключно на засадах використання культурних і природних ресурсів [4].

Структурна модернізація туристичної галузі шляхом впровадження смарт-спеціалізацій передбачає формування чіткого бачення перспективних напрямів розвитку регіону. Для цього, при формуванні регіональних стратегій, доцільно дати відповіді на кілька ключових питань:

1. Яку конкурентну позицію планується отримати в контексті туристичного середовища регіону?
2. Якого типу соціально відповідальну спільноту є намір побудувати?
3. Який рівень захисту довкілля потрібно забезпечити в результаті туристичної діяльності?
4. Наскільки розумною та інноваційною може стати туристична галузь в регіоні?

Чітке розуміння ключових напрямів регіонального розвитку дозволяє швидше та ефективніше досягнути бажаних результатів впроваджених смарт-спеціалізацій, які повинні базуватися на ретельному аналізі регіональної економіки, суспільства та структури інноваційної діяльності. Метою такого аналізу є водночас оцінка вже існуючих ресурсів регіону та перспектив щодо їх подальшого розвитку. Спільним та ключовим аспектом аналізу є перехід до широкого погляду на інноваційну складову регіонального розвитку. Зважаючи на зазначене, доцільно провести аналіз туристичного потенціалу регіону. Пропонуємо здійснити такий аналіз на прикладі Волинської області.

Володіючи широким спектром туристичних ресурсів, потужним людським капіталом та маючи перспективне геостратегічне розташування, Волинська область досі не змогла належним чином скористатися цими можливостями для досягнення збалансованого туристичного розвитку, а фрагментарність використання наявного туристичного потенціалу супроводжувалася посиленням регіональних диспропорцій [5].

Волинська область, зважаючи на її багатотисячлітню історію та багаті традиції, вирізняється своєю самобутністю, тому розвиток туризму на цій території надзвичайно перспективний. Так, на території області доцільно розвивати подієвий, спортивний, рекреаційний, велосипедний, водний, сільський зелений туризм. Туризм часто передбачає певний пізнавальний складник, тобто залучення туристів до місцевої культури. У таблиці 1. представлено туристичні потоки Волинської області в період з 2000 року по 2018 рік [1].

Таблиця 1
Туристичні потоки Волинської області

	Кількість туристів, усього	Із загальної кількості туристів:		
		іноземні туристи	громадяни України, які виїжджали за кордон	внутрішні туристи
1	2	3	4	5
2000	73126	1793	3299	68034
2001	47819	520	1768	45531
2002	60701	2138	4170	54393
2003	60945	2479	3870	54596
2004	58239	3665	5976	48598
2005	57319	3433	8983	44903
2006	64254	4083	8137	52034
2007	68687	5103	10246	53338
2008	67044	5826	7796	53422
2009	45674	3357	5784	36533
2010	52041	4021	7740	40280
2011	14657	1193	5881	7583
2012	19789	991	8312	10486
2013	19490	1095	12019	6376
2014	14593	349	8073	6171
2015	15620	645	9327	5648
2016	26526	486	19446	6594
2017	17047	679	12429	3939
2018	18005	703	13121	4181

Найбільша кількість туристів за досліджуваний період припадає на 2000 р. – 73126 осіб. У 2018 р., порівняно з 2000 р., загальна кількість туристів зменшилась на 55121 осіб (на 75,4 %). Найменша кількість туристів у Волинській області припадає на 2014 р. – 14 593 особи. Зауважимо, що в цілому, за останні два роки загальна кількість туристів має тенденцію до збільшення.

Основу туристичних потоків до області складають виїзні туристи – 73 %; у 2,9 разів менше внутрішніх туристів – 25 %; найменшу частку становлять іноземні туристи – 2 %.

Найбільшою популярністю серед виїзних туристів Волинської області у 2018 р. користувались Польща, Туреччина, Єгипет, Болгарія. Найпотужнішими туристичними центрами у області залишаються Шацькі озера та м. Луцьк.

Для ефективного застосування смарт-спеціалізацій туристичної галузі в регіоні доцільним є утворення комплексу, який об'єднуватиме органи державної влади на рівні місцевого самоврядування в особі їх представників, турфірми, організації, підприємства, навчальні та наукові заклади, особи, зайняті у сфері організації тих чи тих туристичних подій в області для формування конкурентоспроможних туристичних продуктів регіону [3].

Передумовами успішного запровадження смарт-спеціалізацій в регіоні є: промоція туристичних об'єктів, створення платформи для комунікації з потенційними користувачами туристичних послуг, визначення цільових аудиторій, забезпечення безпеки туристів, запровадження практичних тренінгів для адмінресурсу на туристичних об'єктах, налагодження правильної комунікації з представниками об'єднаних територіальних громад у сфері туризму, визначення чіткої концепції розвитку мережі шляхів активного туризму.

Крім того, однією з важливих передумов візитів туристів до Волинської області виступає проведення міжнародних заходів, зокрема, у регіоні періодично проводиться велика кількість фестивалів. Серед спектра подій, на яких ґрунтується

розвиток туризму Волині, можна назвати такі: економічні, громадські, мистецькі, спортивні заходи, культурно-історичні театралізовані шоу [8].

На основі аналізу сильних та слабких сторін розвитку туризму у Волинській області проведемо SWOT-аналіз такого розвитку (таблиця 2).

Аналіз сильних і слабких сторін, стану та перспектив розвитку туризму у Волинській області, підтверджує необхідність активних дій, перш за все з боку регіональних органів влади, а також держави, спрямованих на створення умов динамічного розвитку туризму в регіоні, фінансування такого виду економічної діяльності, а також просування регіональних турпродуктів на ринку туристичних послуг.

Отримана в результаті проведеного аналізу інформація може слугувати інструментом, на основі якого регіон зможе розробити свої пріоритети. Ключовими особливостями смарт-спеціалізації є її обґрунтованість та доказовість. Перед тим, як обирати пріоритет смарт-спеціалізації, потрібно чітко розуміти кількісні та якісні показники туристичного потенціалу регіону.

Смарт-спеціалізація туристичної галузі передбачає залучення різних видів та рівнів стейкхолдерів до активної участі в розробці її дизайну та подальшій імплементації. Наявність чіткого та спільного бачення регіонального туристичного розвитку має вирішальне значення для утримування інтересу з боку стейкхолдерів різних типів.

Основною умовою структурної модернізації туристичної галузі є задоволення потреб туристів та гарантування безпеки туризму. У зв'язку з тим, що, туризм є міжгалузевим господарським комплексом регіону, який спеціалізується на виробництві та реалізації якісного туристичного продукту суб'єктами туристичної діяльності, здатного задовольняти специфічний попит туристів, визначена смарт-спеціалізація має враховувати зазначені фактори регіону [6].

Таблиця 2

Матриця SWOT-аналізу розвитку туризму у Волинській області

Сильні сторони	Слабкі сторони
<p>Значна кількість туристично-рекреаційних ресурсів. Розвинута мережа заповідних територій. Вигідне економіко-географічне розташування. Розвиненість транскордонної інфраструктури, наявність євро регіону. Достатня кількість екооб’єктів в регіоні. Наявність дієвих міжнародних зв’язків. Збільшення кількості міжнародних туристичних проектів розвитку туризму.</p>	<p>Зменшення обсягів фінансування. Незадовільний стан доріг. Відсутність чіткої стратегії розвитку туризму в регіоні. Низький рівень якості туристичного та рекреаційного обслуговування. Недостатність кваліфікованих кадрів в туризмі. Низький рівень взаємодії туристичного бізнесу, влади, громади та науки. Незначна кількість велосипедних доріжок в регіоні Відсутність постійних піших переходів на кордонах</p>
Можливості	Загрози
<p>Використання інтернет-ресурсів для інформування про маршрути. Організація тренінгів і семінарів туристичного спрямування. Підтримка безробітних шляхом формування інформаційних туристичних центрів. Створення нових маршрутів. Створення віртуальних 3D-турів. Розробка програми приєднання регіону до всесвітньої програми «Green Velo» Популяризація туристичної продукції шляхом використання інновацій.</p>	<p>Складна економічна ситуація в країні загалом та регіоні зокрема. Незначна кількість розроблених туристичних маршрутів в регіоні. Незадовільний рівень інформаційно-рекламного забезпечення туризму в регіоні. Швидкий розвиток конкуруючих регіонів. Відсутність професійного досвіду надавачів комплексних турпослуг. Значна частка неорганізованого туризму у загальній структурі туристичних послуг. Відсутність єдиної системи туристичного маркування рекреаційних територій регіону.</p>

Зважаючи на зазначене в регіоні доцільно впроваджувати такі туристичні інновації як: формування цифрового архіву пам'яток культурної спадщини регіону, розробка 3 D маршрутів історико-архітектурних пам'яток, створення 3 D моделей замків та палаців області, запровадження QR-кодування туристичних атракцій регіону тощо.

Впровадження смарт-спеціалізації туристичної галузі в регіоні має формується у відповідності із принципами поєднання процесів глобалізації та локалізації, інтеграційної політики кластеризації, посилення транскордонних взаємодій в межах системи «туристичний бізнес-наука-громадськість», збереження ресурсів та можливостей їх найефективнішого застосування. Концептуальна політика смарт-спеціалізації є процесом мобілізації конкурентних переваг туристичної сфери регіону, пріоритетів та максимізації нереалізованого наукового.

Висновки. На основі аналізу наявних умов регіонального розвитку, завдяки проведеному SWOT-аналізу туристичної галузі регіону визначені конкурентні переваги та обмеження перспективного розвитку досліджуваної сфери. Визначено пріоритетні напрямки впровадження смарт-спеціалізацій до яких віднесено: формування цифрового архіву пам'яток культурної спадщини регіону, розробка 3 D маршрутів історико-архітектурних пам'яток, створення 3 D моделей замків та палаців області, запровадження QR-кодування туристичних атракцій регіону тощо.

Концептуальна політика смарт-спеціалізації є процесом мобілізації конкурентних переваг туристичної сфери регіону, пріоритетів та наукового потенціалу. Визначені напрями смарт-спеціалізації туристичної галузі регіону дозволить пришвидшити темп структурної модернізації галузі, підвищить її конкурентоспроможність та розширить спектр запропонованих туристичних послуг.

1. Головне управління статистики у Волинській області [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua>.

2. Регіональна структурна політика: сучасні тенденції та нові виклики : монографія / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. Долишнього

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія “Регіональна економіка”. – Випуск 16 (63). – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор Л.Л. Ковальська – Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2019. – 173 с.

НАН України» ; наук. ред. С.Л. Шульц ; С.Л. Шульц, С.Й. Вовканич, С.М. Писаренко, М.В. Максимчук, О.М. Луцків, та ін. Львів, 2016., 328 с.

3.Прокопюк А. Методологічні засади та напрями реалізації державної структурної політики. Вісник Сумського національного аграрного університету. Сумський національний аграрний університет. Суми, 2016. Випуск 2 (56). С. 82–99.

4.Мальська М.П., Біланюк О.П. Концепція смарт-спеціалізації як методологічна основа розвитку транскордонних туристичних ринків. Регіональна економіка. 2018. №2(88). С. 39–43.

5.Матвійчук Л.Ю. Сільський зелений туризм як фактор регіонального розвитку: методологічний аспект та практичний досвід: монографія. Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2017. 260 с.

6.Моїсеєва Н.І. Інноваційний розвиток туристичної сфери регіону: теорія, методологія, практика. Миколаїв. ФОП Швець В.М. 2018. 330 с.

7.Снігова О.Ю. Розкриття потенціалу смарт-спеціалізації для подолання регіональної структурної інертності в Україні // Економіка України. 2018. №8. С. 75–88.

8.Черчик Л.М. Сучасний стан розвитку туристично-рекреаційного комплексу Волинської області: Монографія. Луцьк: Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2014. 152 с.